

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A természettudományoknak korlátolt határa a ker. vallással szemben,

s hova vezet az végeredményileg, hogy ha ez a neki kiszabott határokat átlépte.

Volt idő, és pedig alig néhány évtizeddel ez előtt, a midőn többen a kor modern tudósai közül, már-már előre hallani vélték azt a bús szavu halálharangot, mely a ker. vallást mint egy élettelen tetemet fogja kikisérni az örök nyugalom helyére. Törekedtek is a mély sirt mielőbb megásni, hogy adandó alkalommal legyen hely, hova e szellemtelen tömeget elhelyezhessék. Mohó gyorsasággal élesíték az ásókat és kapákat is, hogy a munka aztán annál könnyebben és biztosabban folyhasson. S mintha csak egyenesen a végítélet napja akart volna bekövetkezni, még magok a teológusok is odaműködtek, hogy e hulla nemesak biztos helyre eltakaríttassék, hanem egyszersmind gondoskodva legyen olynemű szerekről is, hogy az aztán onnan soha többé ki ne szabadulhasson. Természetesen a lajkusok örömmel üdvözölték a modern theologia minden ilyenemű törekvéseit. Most már — gondolák magokban — legalább vállvetve működhetünk, hogy a ker. vallásból egyszer s mindenkorra tabula rázát csináljunk!

Uj állam, uj gyülekezet, uj egyház, uj népszövetség, uj vallás: ezekről álmodoztak e modern férfiak. Az utolsóval még legelőbb és legkönnyebben vélték elbánhatni. Hirteleni számításaik közben azonban elfeledék, hogy az emberiség örök történelmében nem történhetik s nem is jöhet létre semmi, a mit valami hosszú fejlődés meg nem előzött; és hogy minden újításnak, mi a biztos történelmi alapot nélkülözi, okvetetlen tönkre kell mennie. Hallatlan vakmerőséggel még arra számítottak, hogy az állam majd maga is oda fog működni, hogy szerencsétlen törekvésük csakugyan megvalósulást nyerhessen. Azt azonban teljesen számításán kívül hagyták, hogy az állam a politikai élet terén kényszerítő eszközökhöz nyulhat ugyan, de ha a vallás terére tévedt, s itt akar erőszakot alkalmazni: akkor maga adott fegyvert a polgárok kezébe, melyet azok kínálkozó alkalommal kétségtelenül ellene fognak fordítani.

A francia forradalom szerencsétlen kimenetele azonban megmutatta, hogy azon eszmék, melyeket e férfiak egy jövő vallásról alkottak magoknak, csak pusztá álmok valának. Erőszak tehát nem használván, más segédeszközökhöz akartak nyulni, s azt mondák: a mit állami törvények és karhatalom véghez nem vihettek, majd elbánik azzal könnyen a tudomány!

Tudomány! Tudomány! De hát épen az a főkérdés hogy mit értünk mi e szó alatt?

Mit? kérdik sokan. Mit egyebet mint a bölcsészettet? Óriási tévedés! Hát elfeledik, hogy a bölcsészet uralkodik már évezredek óta; s mégis a vallást sem megsemmisíteni, sem pedig azt valami mással helyettesíteni nem volt képes!? De meg azt se hagyjuk ki ám a számításból, hogy a mai anyagi kor a bölcsészeti tudományok iránti értelmét és érzékét csaknem egészen elveszítette. Az, a mit ma már emberi elme e téren létrehoz, mind csak korcsszülötte a régi nagy és dicső szellemek fenséges gondolkozásmódja és törekvéseinek.

Nem tesz semmit — gondolják többen napjainkban — ott vannak ám a természettudományok, majd elvégzik ezek azt, a mit a bölcsészet kivinni képes nem volt. Ez a tudomány tehát már az, mely hivatva volna a régi ker. vallásnak szétrombolásával, az emberiségnek egy új és észszerűbb vallást adni. Sok, nagyon sok tollat elköpattak már e tárgynak megvitatásával pro et contra a tudósok. És ha nézzük a harczot, melyet az egymással szemben álló két ellenséges tábor e téren folytatott: valljuk meg az igazat, hogy azon fegyverek, melyeket itt felhasználtak, nem mindig a legnemesebbek és legcélszerűbbek valának.

Mi sem azért fogunk tollat, hogy azon csúfolódók se regébe álljunk be, kik a természettudományok iránt eo ipso mert azok természettudományok, némi roszalással és ellen-szenvvel viseltetnének; s így annak legnemesebb törekvéseit is gúnnyal és megvetéssel fogadnók. Épen nem, de sokkal inkább azért, hogy kimutassuk azon határokat, melyeket a természettudományoknak sem szabad átlépni soha, mert különben a legszamosabb és legkövetkeztel-

 Teljes számú példányokkal még szolgálhatunk.

nebb hypothezisek és ellenmondások tömkelegébe bonyolítja be magát; s azon eredmény, melyet ez a neki kijelölt határokon áttörve létrehoz, igen sok esetben téves és hamis s általunk semmi esetre el nem fogadható!

Mi tehát a feladata s meddig terjednek határai a természettudományoknak?

Kétségtelenül áll, hogy ez mindenekfelett oly dolgokkal foglalkozhatik, melyek érzéki észrevételeink alá esnek; vagyis más szavakkal: ennek csak a testi világgal lehet dolga. Feladata megvizsgálni azt, hogy a testi szervek, részben vagy egészben, úgy a mint előttünk állanak, miként és mennyiben képeznek egy organikus egészet. Feladata átkutatni a testi világban végbement jelenségeket, s az azt létrehozó okokat, a további kifejlődés és hatásokkal együtt. Feladata végre a változásoknak alapul szolgáló törvényeket feltalálni és meghatározni.

A mi már mindezen dolgokat illeti, örömet beismerjük, hogy a természettudományok az újabb korban e tekintetben hatalmas lépéseket tettek előre. Csakhogy az is világos tény ám, hogy minden felfedezések, melyeket létrehoztak, igen sokszor teméntelen tévedéseknek vannak alávetve; melyekből aztán kiszabadulni egykönnyen nem tudván, pusztá hypothezisek felvételéhez menekültek, úgy hogy még azon tárgyaknál is, melyek érzéki észrevételeink alá esnek, vannak oly tünetnyek, melyet magoknak soha de soha meg nem fejthetnek. Így p. o. a természetan a villanyosság létezését és hatását meghatározhatja, s egyúttal azt is leírhatja, hogy a villanyosság mimódon jö létre; de azt, hogy a villanyosság maga tulajdonképen micsoda? Mi a delejesség? Mi a világosság? stb. — e kérdésekre már nem képes biztos és határozott feleletet adni. A vegytan azon számtalan anyagokat, a mint azok más testekkel összekötve vagy elválasztva egy új kémiai testet képeznek, felsorolhatja és meghatározhatja; de ez anyagok lényegét kideríteni épen nem képes. Mindez tehát a természettudományok előtt pusztá talány és olyan is fog maradni. Ime tehát ez mind azt bizonyítja, hogy a természetan képes ugyan azt meghatározni, hogy a testi dolgok igenis léteznek, de azt még sem, hogy azok tulajdonképen micsodák?!

Ha már a természettudománynak tisztán csak a testi világgal van dolga; ha az egyedül csak oly dolgokban vizsgálódhatik, melyek érzékeink alá esnek: honnan van az mégis, hogy az az érzékfeletti, mint p. o. Isten és a lélek lényegéről is vizsgálódnunk s biztos határozatot hozni akar? Hisz hogy ha tekintetbe veszi korlátolt voltát, kénytelen lesz egészen őszintén bevallani, hogy biz a szellemi, érzékfeletti világróli szemlélődés, egyáltalában nem tartozik az ő körébe; neki tehát ezekkel semmi köze. Sőt még több. Nem szabad neki — ha csak saját határait erőszakkal átlépni s magát kompromittálni nem akarja — azokat

még csak tagadni sem; még kevésbbé pedig azokról valami biztos eredményt felállítani akarni. Mert már, hogyha ez a testi dolgok lényege és mivoltáról sem képes biztos felvilágosítást nyújtani: miként lehetne az lehetséges, hogy érzékfeletti, tehát olyan dolgokról ítéljen, melyek a korlátolt emberi értelem előtt megfoghatatlanoknak látszanak. Épen ezért mindazok, kik a természettudományok eredeti rendeltetését szem elől eltévesztik; kik Isten és az emberi szellem lényegéről biztos nézeteket állítanak fel; kik természettani alapon állva, bárminő világnézetet proklamálni akarnak: tullépi a természettudomány határait, megamisítják azt, s ezáltal mind annak, mind pedig általában véve az emberiségnek sokszor teméntelen károkat okoznak.

Ily korlátolt, s a lelkieket illetőleg szűk körre szorított lévén a természettudományok határa: kérdés, hogy vajjon dicsekedhetik-e az még csak az érzékek alá eső dolgokra vonatkozólag is biztos és szabatos eredménnyel?

De hát hol is vannak e biztos és szabatos eredmények? Hiszen, ha valaha, úgy épen napjainkban a hypothezisek tömegétől csak úgy hemzsegnének a természettudományok. A materializmusnak töredékeny épülete pusztá hypotheziseken alapszik, s mégis micsoda erőfeszítéssel küzdenek e nagy természettudósok (?) Isten és a biblia tanítása ellen. Ha a biztos eredmény megállapításánál nem használ a komoly és alapos vizsgálódás: ott vannak ám a hypothezisek. Csak magokkal a számokkal is micsoda rettenetes szédelés üzetik, nyilván látható a természettudósok és geológok műveiből. Így p. o. a föld kihüléséhez Aragó szerint 344,828; Littrow szerint pedig 198.450,000 év szükséges; majd később Poisson nem lévén e számokkal megelégedve: 100,000,000,000 évet állított fel! (Die besten Methoden der Bekämpfung des modernen Unglaubens. v. Dr. Theodor Christlieb. C. Bertlesman in Gütersloh. 1874. pag. 45.) Hát ha még azt hozzá vesszük, hogy az újabb kori geológok a föld teljes kiképzésére legalább is 200.000,000 évet vesznek fel: mit fognak mondani az eféle föltevésekhez?

Moleschott, Büchner és Vogtnak hypotheziseiről még csak nem is szólunk. A gondolkozó phosphort az emberi agyban a világ jó darab ideig megbámulta; s valóban Vogtnak majmai még ma is eszelősködnek egyes kontár természettudósok fejében. A mi pedig Darwint illeti: neki a valódi természettudósok közt több ellenfele van mint barátja. Különben is, a ki Darwinnak a nyelvek előállításáról szóló tanában hinni tud: annak nem eshetnék valami nagy nehezére a bibliai csudákat sem elfogadni. És ha már csakugyan oly biztos a nyelvek eredetére vonatkozólag Darwin nézete, miért hallgatta el a nagy oxfordi nyelvésznek Müller Miksának ellene felhozott érveit? — Na de: „Words, Words, Words“ mondja Shakespeare-nál Hamlet a jó Polonius-

hoz; s úgy látszik, hogy a természettudósok nagy része is így dondolkozik.

Az azonban nagyon messze vezethetne bennünket, hogy ha a természettudományok számtalan vidékeiről ki akarnánk mutatni, hogy azon eredmények, melyek ma a legbiztosabbaknak és legtökéletesebbeknek tartattak, holnap már más természettudósok által hamisakul és tökéletlenül mutattattak fel. Mi csak nézzük nyugodtan mint verik és szurják le egymást kölcsönösen e természettudósok; s örülünk, hogyha csakugyan biztos eredményhez juthatnak; csak hogy ne vegyék tőlünk azt rossz néven, ha nem fogadunk el mindent, a mi ezen kifejezéssel: „biztos és szabatos eredményei a természettudományoknak” — elébünk tálatatnak, mint p. o. nincs Isten, szellem, akarat, szabadság, halhatatlanság; s hogy az egész teremtés csakis az atomok elválasztásának és összeköttetésének eszméletlen és czéltalan játékból állott elé; s hogy csak az anyag örök és végetlen stb. Mindezek már épen nem biztos eredményei a valódi és komoly vizsgálódásnak, hanem csakis logikátlan hypothezisek. De meg azt se feledjük ám el, hogy a világ legnagyobb természettudósai, mint p. o. Kopernikus, Newton, Haller, Euler, Wagner, Hugh Miller, Cuvier, Lavoissier és mások, soha ily eredményekhez nem jutottak, s a legnagyobb rész közülük fájdalmasan panaszkodik, hogy sokan a természettudósok közül csupa hypotheziseket megállapított igazság gyanánt fogadnak el, s igyekeznek azt a mások nyakára ráerőszakolni. Ha már mi e lelkiismeretesebb természettudósok műveibe jobban és mélyebben belepillantunk: képesek leszünk aztán a valódi aranyat e téren is a salaktól megkülönböztetni.

Az előbb mondottak valóságának bebizonyításául, jónak látjuk itt egy pár idézetet is idecsatolni. Egyiket egy theológustól, a másikat pedig egy jelenleg is élő kitünő csillagásztól. (Vége köv.)

Dr. M á r k F e r e n c z.

Elmélkedés

főleg az ószövetségnek az ujhoz való viszonya felett.

Örömittas szemünk és szívünk, ha egy művész jövőd nemzedékek számára teremtett alkotását szemléljük. Önnönlétünk multja, jelene s jövője titkos érzellemmel szólal meg bennünk, láttára a kőnek, melybe a művész lelke életet lehelt.

Istennek egy alkotmánya áll im előttünk, az egyház, fölépítve az apostolok és próféták alapján, hol Jézus Krisztus a szegletkő.

Kimondhatatlan dicsőséget lát itt a szem, földfölötti fényt, végtelen üdvösséget; ábrázolja ez épület az isteni lény titkait s az ember legszentebb kincsét, a Jézus Krisztus által történt megváltást s bünbocsánatot.

Támaszai ősrégi hatalmas oszlopok, melyek győztesen dacoltak két évezred viharaival.

E kétezer év előtt a pogány világ elkeseredve dühöngött az egyház ellen s nem egyszer kísérté meg a keresztyén vallást gyökereitől kitépni, a Krisztust vallókat kiirtani.

S e kétezer év után a nagy világ visszatért két ezred előtti gondolataihoz. — Tagadhatatlan, hogy a keresztyéntelenség tartalmasan előre halad közöttünk — a nép majdnem egészen elidegenült minden vallástól s öntudatában elnémitja az élő Isten intő, mentő szavát. — Egy féktelen sajtó iparkodik befolyást nyerni műveltek, félműveltek s a legalsóbb néprétegek eszme-menetére, és sikerült is neki a hívő keresztyénség ellen irányított oly tömör légkört teremteni, mely, ha mennydörgő zivatarok által nem tisztuland, szörnyeket fog eredményezni. — Az egyházat, a mai műveltség anyját, minden szellemi iparkodás ellenségének nyilvánítják s vallásunkat elavult vallásnak gunyolják némelyek. — Megvénült a világ, eleget tanult már s most a tudóst, a műveltet akarja játszani, tehát emancipálta magát a vallás nevelő hatalma alól. Pedig a hol ez történt, ott a történelem logikája beszél így, minden bomlásnak indul.

Azon korszakok, melyekben a vallás uralkodik, fényesek, termékenyítik úgy a jelen mint az utókort; azon korszakok ellenben, melyeket a vallástalanság győzelme nyugözött, az utókor emlékezetébe alig hozatnak, mert kopár, terméketlen dologgal a lélek nem foglalkozik. Így beszél Goethe. De már a vén Plutarch is belátta, hogyha bár létezhetnének is államok falak, törvények, érmek vagy irás nélkül, vallás nélkül fenn nem állhatnának, s a nép mely nem imádkozik, nemesak polgári jólétében, hanem állami javaiban is károsul.

Igaz, hogy Laplace az egész égboltozatot végig kutatta s benne Istent nem talált. — de az is igaz, hogy Kopernikus, Keppler, Newton az ég és föld teremtője s a világ idvezítője előtt térdre hulltak. — Nem vagyunk mi ellenségei a haladásnak, sem a tudomány terén, sem a gyakorlati élet mezején. Tudjuk, hogy az ujjabb idő szükségleteket szült, melyek a nemzeti, politikai és társadalmi viszonyok átalakítását, ujjabb rendszerezését követelik; a nemzetiségi erők összpontosulása utáni vágy, mely egész Európát izgatja, nem fölfoghatatlan előttünk. De a történelem örökké tanítja, hogy az erők tömegesítése felsőbb szentesítés nélkül, Istentől fakadó lelki keresztség nélkül — üdvtelen.

Egyedül úgy, ha e lelki keresztségnek, a keresztyénség szent és szüz szellemének tért engedünk, hogy mindinkább keresztülhathassa körülményeinket és állapotainkat annyira, hogy magán és nyilvános életünk irányzó hatalmává váljék: találhatandók hazánk jelene — s bizonytalan jövője — sérveire gyógy-szerek.

Ez igazság az egyház történelmében leli igazolását s bárki ha őszintén figyelő lélekkel kíséri élete mozzanatait, önnön szíven tapasztalhatja; de állapotaink ez értelemben alapos ujjulása csak akkor fog előállani, ujj élet rideg vázunkban csak akkor fog pezsgeni, ha az isteni forrás medréből meritünk, ha visszatérünk a szent iráshoz, az isteni életerők ez örökké üde és el nem apadó kutfejéhez; ha elmélyedünk azon okmányokba, melyek közvetlen kifejezései amaz isteni léleknek, a ki az emberiség történetének keretébe lépett, s az idők teljében mint a világ élete és világossága megjelent a Jézus Krisztusban.

S a mit a szent írásról általában mondunk, az nemcsak az ujj frigy könyveit illeti, hanem főleg az ószövetségiekre is vonatkozik. Mert bár ezek — nálunk — nagyobbára nyomossabb tanulmányozások tárgyává ritkán tétetnek, mégis egyedül azok képezik a kaput, melyen keresztül az ujjszövetségi törté-

nelem s az evangyéliom erejének s hatalmának megérthetőségéhez juttatni, — az ó frigy történetében működő erőket szemlélve és tapasztalva.

A pátriárchák élete mellőzésével — mert egyedek szerepelnek benne s azért történetök tanulságai ismét csak egyedekhez fordulnak, legyen itt csak arra az egy momentumra utalva, mely az egész föld kerekiségén élt és élő népek egyikének történetében sincs oly világosan és szembeötlően körvonalozva mint az ó-szövetségi nép életében.

Izráelnek néppé lette — minden okoskodást túlhaladó bizonylata annak, hogy egy rendkívüli, önnemében egyetlen ténynyel állunk szemben, melynek szülő okai tökéletesen elűtnek a rendszeren működő tényezőktől.

A történelem lapjain gyakran találkozunk hódítai vágyó csapatokkal s népekkel, melyek új tanyát keresnek; s ép a földnek azon része, melyen Izráel szerepelt, a legkülönbözőbb népvándorlások színhelye volt, egy népréteg a másikat földte el, de mindennek alapoka egy bizonyos utazási vágy, kiterjeszkedési ösztön, újabb életkedv által keltett szükségletek kielégítése, zsákmányt és csatát kívánó szenvedély vala.

Izráel népe azonban isteni joga biztos érzete által indítatva lép Kanaán földére, „Isten nevében“ foglalja el az országot, mert meg volt neki ígérve, „Minden helyet, melyet a ti lábaitoknak talpa nyom, néktek adtam.“ Nem hódítókként, kiknek joga a durva hatalom, — mint Isten akaratának végrehajtói lépnek fel. Isten vezeti őket a háboruba s ezért jellemzi csudás szilárdság és bizodalom e nép tetteit s e biztonság a legsúlyosabb csapások után sem hagyja el őt.

E nép férfiakat szült, kikben a lélek hatalmasan uralgott — ha tetteiket olvassuk öntudatunk lángra gyul; Isten népe története fölötti elmélkedésünk beteg, alélt, erőtlén életünket megújítja, edzi.

Sohsem érzé az emberiség oly erősen mint ma: bizonyos erkölcstörvények alapigazságokkénti közös elismerésének szükségességét, — ime itt egy több mint ezer évi néptörténet tetteiben lángbetükkkel vannak az isteni törvények bevésve; avagy tanulmányozni akarod azon igazságot, hogy a népek legfőbb s leghőbb fohászainak és vágyainak kielégítése egyedül a Jézus Krisztusban rejlik: a legnemesebb lelkek hosszú sorozatának meghatározó képe tárul itt fel elének, küzdelmek, törekvések, melyek egyedül Ő benne lelének enyhet, nyugtot.

Jelenünk változókony, erjed és pezseg minden ize, egyik perc a másiknak sirásója anyagi mint szellemi téren, de ha kívánczol munkálkodásod és reményeid számára egy biztos szilárd pontot a láthatatlanban, az el nem muló örökben szerezni; az ó-szövetség fölmutatja örök gondolatait, eszményi alaprajzát az isteni bizalomnak, mely folyton közeleg; s hogy meg-szégényítsen de egyszersmind fölbátorítson, élénk vezet hosszú sorát azon férfiaknak, kik életök céljául tették ez Istenország szolgálatában feláldozni mindent, e szolgálatot tekinték tisztöknek, becsületöknek, nyugalmoknak.

El kell mélyednünk ezen okmányokba, azaz az ó-szövetség tudományos fölfogása után kell törekednünk. Igaz, hogy számtalan kommentár értelmezi nyelvét s régészeti adatait; igaz, hogy a legtudósabb tanárok épen a nyelvtant teszik fölfogásuk alapjává; de szerintünk ép oly kevés tudományos az ó-szövetség könyveit csak a héber nyelvtan és régészet gyakorlati kézi könyvéül tekinteni, mint pl. Herodot műveiben csupán csak a jóniai tájnyelv tanulmányozására keresni ajánlkozó alkalmas közeget.

Bármily felületes és tudatlan legyen valaki: ha a szent irás s főleg az ó szövetség ellen indítja támadásait, műveltnék, tudományosnak híreszteltetik. Egy más irodalmi művet nem mernének így rágalmozni, de itt a nagy tömeg tetszkiáltásaira számíthatnak, [Ágoston „de utilitate credendi“ ep. 6 „subtilia tamen intelligentibus atque divina magno impetu orationis maledictisque lacerantes, quia ei imperiti plaudunt, aliquid se proficere existimant“] mert az ó-szövetség valláskönyv is, s minden ellene intézett roham biztos azoknak támogatására, kik a tudományt a fölvilágosodással cserélik föl, s tanulmányozásra egyáltalában szükségét nem érznek.

A valódi tudomány pedig a valláskönyvet mint ilyent fogadja, nem subjective saját kénye szerint, hanem objective a mint a könyv szelleme és jelleme kívánja, nem tép ki belőle egyes, bizonyos irányzat céljainak épen kedvező darabokat, hanem hű odaadással és szerető türelemmel mélyed el tartalmába.

Természetes, hogy az ó-szövetség ekképi tanulmányozása többet szükségeltet mint héber és arab nyelvképességet. Az ó-szövetség oly kitűnő értelemben valláskönyv, hogy csak azon ember, ki nyelvbéli tudományain kívül hön dobogó, vallási élet által ihletett szívvel bír, képes megismerni s megítélni azon életet, mely az ó-szövetségben pezseg; ki szívében a vallás és hit tartalmát nem tapasztalá, kinek szíve nem theológus — az az ó-szövetséget soha meg nem érti.

A theológia történelme elvitázhatlanul bizonyítja, hogy az egyház legfényesebb korszakai azok valának, melyekben a hit-tudorok az ó-szövetség arany erei után jártak s isteni mélységeiben aknáztak. Természetes, mert az új frigynek alapja, életforrása az ó; az ó-szövetségtől különválva a levegőben függ, képtelen biztosan, önérzettel föllépni, mert lábai alatt minden szilárd talapzat helyett egy bizonytalan eszme sikamlós rétegei terülnek el.

A theológia történelme mutatja, hogy valahányszor az u. n. új absolute ujnak vétetett s ez ó-szövetség szétszakgattatott, (lásd Hieronymus dialogus adv. pelagianos III. ep. 6), a legnagyobb elmezavar uralkodott a keresztyénség képviselői körében, a keresztyén vallás positivitását (positiv mert in factis est posita) elveszté.

Ha mai nap valaki száz vagy több hittudort kérdőre venne a keresztyén vallás lényegét illetőleg, ugyanannyi eltérő feleletet nyerne; ez elszomorító tünemény oka nem más mint az, hogy az új-szövetség előföltétele az ó-szövetség értése elhanyagoltatik. Az ó szövetség egy hatalmas tölgy, a keresztyén kijelentés e tölgy pompás koronája, melynek árnyékában enyhe nyugalmat élvez az ember lelke, de a korona elpusztul, elhal. ha törzsökétől megfosztjuk.

A keresztyén hit veszélyben forog — mint botor ember beszélék! hiszen a ki az egekben lakozik, az Ur neveti őket — mert ellenei „nemesbitni“, észszerűvé tenni, vagyis inkább saját lelkületökhöz képest idomitani törekednek, s ezt nem tehetnék, ha az ó-szövetség könyvei nem jutnának mindinkább feledékenységbe, vagy ha sz. Ágoston őszinteségével birnának: „tumor enim meus refugiebat modum ejus et acies mea non penetrabat interiora ejus.“ Confess. III. 6.

A positivitás elvész, a keresztyénség lényege, keresztyén elvvé mosódik el, mert ez elv mint önkészített képzemény az irásban igazolását nem találja, a biblia dogmatikus nézeteit mint az idő lefolyása alatt létrejöttet csak annyiban veszik tekintetbe, hogy pl. konstatálhassák, miszerint már Pál apostol-

nál a keresztyén elv zavarosodni kezd (Lásd Lang, reformeink nemtője Dogmatikáját 21. lap, Berlin, 1858.)

A véres üldöztetések korszaka eltűnt, de Szamosatai Lucián, Porphyrius, Celsus, Hierocles föltámadtak s kényszerítik a keresztyéneket újra számot adni „szentséges hitökről.“ De nem csüggedezünk; tudjuk hogy az Ige „jegy, kinek sokan el-lene mondanak“ s a „megfeszített Krisztus a zsidóknak bot-ránkozás, a görögöknek bolondság“, de tudjuk azt is, hogy a pokol kapui nem vehetnek a Krisztus egyházán diadalmat s hogy végre is minden apostata, Julián szavaiba kénytelen lesz kifakadni: Tandem vicisti Galilae!

Bécs, decz 10.

V e n e t i á n e r S á n d o r.

KÖNYVISMERTETÉS.

Protestáns egyházi beszéd-tár. V. kötet.

(Vége.) A n a z a r é n u s o k k a l foglalkozik a két utolsó beszéde (24. és 25-ik) a kötetnek. Egyike Margócsy tollából, másika egy névtelennek nagyobb műve után szintén ettől készült.

Az első beszéd a nazarénusok államellenes tanairól szól, nevezetesen: hogy az ő vallásos könyveiken kívül minden más könyv olvasását kárhoztatja; hogy az adófizetés kötelezettségét el nem ismeri; hogy az esküt a törvény előtt is tiltja; hogy a fegyver viselését és használatát ellenzi. — Népszerű, vallásos szószólója az állam ellenkező jogainak.

A másik beszéd szól a nazarénusok keresztyénellenes tanairól, feltüntetvén 1) hogy e tanok csakugyan Krisztus evangéliomának elferdítései és megmutatván 2) mily rettentő az evangéliom elferdítőire szóló apostoli átok. E beszéd alaposágánál és méltóságteljes hangja s erélyénél fogva gyöngye a gyűjteménynek nemcsak, hanem szentírási mondatokkal erősített, terjesztésre méltó czáfolata a nazarénismusnak.

Térjünk most már az ünnepi beszédekre!

Győry Vilmostól tartalmaz e kötet 2 karácsoni beszédet. Az elsőt e felirattal „Jézus Krisztus születése A nagy Isten dicsősége“ kérdő és felelős modora jellemzi. Mikor? hol? és hogyan? született Krisztus, — ez az igen egyszerű, de természetes felosztása a tárgynak, melyet szónok, történelmi és vallás-erkölcsi érvek beszövéseivel élénkített. Az előbeszéd e tételének: Hol van az Isten? a voltaképeni beszéddel való összefüggését egy kissé lazának tartjuk. — A másik beszéd igen szépen oktat azon feleletekben, melyeket e kérdésre ad: Valóban örömműnne-e a mi karácsonunk? Így oktat: 1) Ha nem az, miért nem az? 2) Mit kell tennünk, hogy azzá legyen?

Margócsitól: „Egész idáig segített az Ur!“ ó-év estéjére. Hazafias és vallásos hálaszózat és bizalomra serkentés, felavatva alapos iratmagyarázattal.

Holles Dániel losonczy ev. lelkésztől újévi beszéd ily czimvel: „Ki nézhet aggodalom nélkül a jövő elé?“ — Szellemdus beszéd, de melybe több melegséget kívánnék.

Háán Lajos b.-csabai ev. lelkész vizkeresztynapi beszéde e thémáról: Mire tanít a csillagos égnek szemlélése? Gördülékeny beszéd, mely cikkünk bevezetésére emlékeztet. Oktat, de a vallási motivumokat szépen összeköti a tanítással.

Nagypénteki beszéd a szerkesztőtől, melynek ékes exordiumára figyelmeztetünk. Cicerói füzései emlékeztetnek a „Quousque tandem“-re.

Husvétibeszédet adott Trsztzenszky Gyula, nagy-

geresdi ev. lelkész és esperes. „Nincsen itt!“ vagyis mi nincs a sirban. Emelkedett irály, szónoki hév és szívhez szóló tárgyalás e beszéd jelleme, melyeket kár a „merev tantételek“-féle közbeszúrással értékteleníteni.

Torkos Károly orosházi ev. lelkésztől pünkösztől beszéd ily czim alatt: Az isteni szeretet legvilágosabb nyilatkozása. Álljon itt belőle egy rövid passus. „Hálával tartozunk azon férfiaknak, kik Jézus evangélioma által felvilágosítva, a sz. lélek által megerősítve, minden erejüket arra fordították, hogy az emberiséget az Istennek, a kötelességnek, az erkölcsi tüneménynek helyes ismeretére vezessék s nekik a jónak követését megkönnyítő eszközöket kimutassák.“ Ez és ily helyek mutatják azon vallásos kegyelet hangját, mely a jeles beszéden átvonul.

Reformáció ünnepére. „A prot. vallás az ő vég-czéljában“ Bognár Endre, lovászpatonai ev. lelkésztől. „A prot. vallás világozása volt e világnak tegnap és ma, holnap és mindörökké; mert ez az ő életfeladata, végczélja.“ Szolgáljon ez jellemzésül ez alapos és egyszerű beszédnek.

A közvasárnapi beszédeknek sorozatát megnyitja:

Illyés Lajos losonczy ref. lelkész e thémáról szónokolva: „A kevély Heródes példás megbüntetése, mint alázatosságra serkentő eszköz.“ Homiliaszerű tárgyalás, a zsarnok alakjának borzasztó fényvonásokkal kidomborítása és néhol a történelmi adatok, jeles tanulmányt nyujtanak e műben.

Miben kell egyesülniök a különböző hitfelekezetekhez tartozó egyháztagnak? Massányi Mihály lévai ev. lelkész és barsi esperestől. Korszerű, hazafias beszéd.

„Szétszakadjunk-e, vagy egyesüljünk?“ Török József czeplédi ev. lelkésztől. Szónoki copióval és művészi összeállítással irt hatásos beszéd, mely tulajdonok kiemelik másikat, e czim alatti beszédét is: „Miért ítéljük el a háborút?“

„Az anyai szeretet, legszebb fényében.“ — Bauer Adolf hidegkúti ev. lelkésztől. Az anyai szeretet forrását, nagyságának fokozatait és bölcsességét találóan ecseteli.

„Korunk Pilátusai.“ Petz Gyula mezőberényi ev. lelkésztől. Érdekes alkalmazása az ókori Pilátus eljárásának a jelen korban található számos édes testvéreire.

„Feljebb!“ Trsztzenszky Gyulától. Szellemdus munka; mesteri bevezetés.

„Hét kenyér, négyezer ember.“ Lágler Sándor kölesdi ev. lelkésztől. Aratási beszéd, telve gyakorlati intelmekkel.

„Rúth és Boáz“ 2 homilia Borzsák Endre szegszárdi ref. lelkésztől. Az ősi, egyszerű erkölcsök felmutatása mellett atyailag ostromozza a korcsosulásnak indult jelenkori erkölcsöket.

„Milegyen aratási áldozatunk?“ Baltház Antal bethléri ev. lelkésztől. Hivő bensőség becsessé teszik e beszédet.

„Jézus az ő városában“ Schulz Jenő gyomai ev. lelkésztől. Homiliaszerű beszéd, mely változatossága és biblia-szerűsége által kitűnik. A szakértőben vágy kél ily bemerülésre az Isten ígéjébe, mikor e beszédet olvassa.

És így legyen e beszédgyűjtemény ne csak a lelkészeknek, hanem a keresztyén olvasó közönségnek is jó lélekkel ajánlva.

L á n g A d o l f.

B E L F Ö L D.

Kacsóh Lajos

született 1812. nov. 19. meghalt 1877. január 10.

Ismét egy csillag hullott le a belső somogyi helv. hitv. egyházmegye, nem, nemcsak a belső somogyi h. h. egyházmegye, de Somogy mint polgári megye, nem, nemcsak Somogymegye, de a dunántuli helv. hitv. egyházkerület, nem, nemcsak nevezett egyházkerület, de a magyar prot. anyászentegyház és a magyar haza egéről. Főtiszt. Kacsóh Lajos ur, a kisbajomi h. h. gyülekezet ékesenszóló tudós papja, a belső somogyi egyházmegye kiérdemült esperese, a dunántuli egyházkerület egyházi főjegyzője, a nemcsak szóval, de mikor tette került a sor, tettel is hű magyar s hazafi, immár a boldogok álmát aluszsza.

Temetése e hó 11-én délután ment végbe; végakarata szerint, a legnagyobb egyszerűséggel, a háznál tartott rövid gyászbeszéd, életrajzfelolvasás s imával és a temetőn hangoztatott siri beszéd s bucsuszóval; a megye minden tájáról, a társadalom minden rétegéből, hitfelekezeti különbség nélkül, összejött oly tekintélyes gyászoló sereg jelenlétében, minőt, egy igénytelen falusi prot. pap koporsója körül csak nagy ritkán szemlélhetni.

Az egyházmegyei kormány, élén esperesünkkel, a lelkészi s tanítói kar, a róm. kath. klérus, a csurgói gimnázium, a megyei központi kormány, élén alispánunkkal, a járási közigazgatási s törvénykezési hatóság mind képviselve voltak; jelezve hogy nagy halottunk van s a nagy halottat nemcsak Kisbajom mondhatá magáénak.

De hát ki volt e mi nagy halottunk?

Az életrajz, mit a boldogult egykori tanítványa nt. Csire István ur, nagybajomi lelkész s egyházm. t. bíró, tapintatosan összeállított, s a nagy halott általi megbízatása szerint koporsója mellett felolvasott, és a mit én itt közlök, a kérdésre megfelelő.

„Idvezült halottunk született Nagy-Kun-Karczag városában. az 1812-ik év nov. 19-én. Szülői voltak Kacsóh Bénéjmin és Láposi Juliánna. — Első szellemi kiképzését nyerte a karczagi elemi iskolában s gimnáziumban, honnét a debreczeni virágzó főiskolába ment tanulmányait folytatni s bevégezni. 1834-ben jött Somogyba, Nagy-Bajomba, mint akadémikus rektor.

Az egyházmegyének az időben Nagy-Bajomban lakott boldog emlékü elnökei, csakhamar felismervén a fiatal tanítónak kitünő szorgalmát s alapos készütségét, igyekeztek őt a csurgói gimnázium részére tanáru megnyerni. S így lett, hogy 1837 őszén, a nagy-bajomi 3 éves tanítói pálya bevégezte után, midőn még előzőleg ismeretköre tágítása végett Bécsset meglátogatta, s onnan visszajötté után a kibocsátási vizsgát letette, s mint ilyen lelkészszé szenteltetett volna — Csurgón tanáru megválasztatott, s a választó egyházmegye nem csatlakozott választottában.

Mint tanár, bár az akkori beosztás szerint csakhamar a 2-ik lelkészi teendőkkal is el volt foglalva, figyelmet és elismerést ébresztett maga iránt.

Az akkori idők szelleme szerint, a fegyelem gyakorlásában vasszigoru ugyan, de igazságos, személyválogatás nélkül, a tankezelésben, hivatottság mellett, alapos készütséggel s teljes odaadással fáradozván, a gimnáziumnak az időben igen jeles tanárai között megérdemelt helyet foglalt el. Nem én mondom,

de mondják velem hálás tanítványai, hogy a mit még ma is az exact tudományokból, s különösen a klasszika literaturából tudunk... az ő tanári érdeme.

Tüzetesen a lelkészi pályára készülvén, — mint ilyen 1845-ben a kálmáncsai gyülekezetben nyert alkalmazást, s ott, a halhatatlan Kálmáncsai Sánta Márton és Szegedi Kis István nagy reformátorok katedrájában hirdette Istennek meg nem elegyített igéjét egész 1859-ig; a mikor meghivta és elhozta kebelébe ez a most árván maradt kis-bajomi gyülekezet.

Mint lelképásztor, tanításában Péter hevével Páli erélyt és bölcseséget egyesítvén, korának legjelesebb s nem félek ki mondani, kortársaitól fölülmulhatlan szónoka volt.

Ha megnyílt beszédes ajaka, csengő szava mint a sebesen zúgó szélnek zendülése ült az elméken, magával ragadva hallgatóságát, vagy mint az enyhítő szellő, mely megcsókolgatja a fáradtak és szenvedők homlokát, égi balzsamot csepegtetett a fájó lelkek sebére.

Ki őt egyszer látta, hallotta, nem fogja egyhamar elfeledni a szép papi alakot s kenetteljes beszédét.

1848-ban egyházmegyei aljegyzővé választatott s e nemzeti életünkre örökre emlékezetes történeti évben ő fogalmazta a belső somogyi egyházmegyének az első felelős független magyar miniszteriumhoz felterjesztett, ma már kevesektől ismert, bizalmi feliratát.

1855-ben egyházmegyei főjegyzővé, 1859-ben pedig esperessé választá hitfelei bizalma.

Esperessége kezdete tehát az osztrák abszolutizmusnak egyházi életünkre is nyomasztólag hatott, azon szomorú idejére esik, midőn a pápensnek erőszakolásával százados vallásszabadságunkat végenyészet fenyegeté. De a bátor kormányos, a fiatal esperes mindig a küzdők első sorában állott s majd titkon, majd nyilván, írásban és élő szóval utasította, buzdította reá néző hitfeleit s dicsőség legyen az isteni gondviselésnek, bár a hatalom mozgásba hozta összes gépezetét s itt-ott hajlam is mutatkozott rá, egy gyülekezetünk sem lett patentális! — Meg lett mentve az egyházmegye becsülete.

Mint állásánál fogva az egyházmegyei gyűlések elnöke, a sokszor ingerült, zavaros vitákban, bonyolult ügyekben, türelmes kitartással s ügyszeretettel vezette a tanácskozásokat.

Bánásmódja — kivált lelkésztársai irányában — mindig elnéző s kiméletes volt; s esperesi székfoglaló beszédében kimondott bibliai alapelvéhez hű maradt, hogy t. i. „Dicsőség legyen Istennek a mennyekben, és e földön békesség a jóakaratu emberek között.”

1861-ben egyházkerületi al-, 1873-ban főjegyzővé választá a közbizalom, s mint ilyennek, minden emberi beszédnél hangsúlyosabban hirdetik érdemeit, az általa mély tudománnyal, törvényismerettel s szabatos iránylyal szerkesztett kerületi jegyzőkönyveink.

... Így küzdötte fel magát hitfeleink között, az idegenből jött férfi minden protekció és nepotizmus nélkül, önerejével azon magas polczra, melyre, tudunkkal, a belső somogyi egyházmegyéből egy lelkész sem emelkedett eddigelé.

Isten kegyelméből tette a mit tett, maga által lett a mi lett.

De nemcsak a hitfelekezet, hanem a polgári társaság is bőven kiaknáta az idvezült szellemi kincstárából osztályrészét. A vármegye, a járás, a választókerület több oldalról vette igénybe tudományát, tapasztalatait s hallgatta meg szavát, követte tanácsát. — Nem egyszer volt alkalmunk látni a megyeház zajos üléseiben, midőn felegyenesedett s ismert csengő hangján szóln

kezdett, szájról szájra ment a suttogó szó, „Kacsóh beszél“... s mint mikor az Ur megdorgálá a vihart siri csendesség lön, „conticuere omnes intentique ora tenebant.“

Hitfelei, barátai felé fordult bizalmát soha vissza nem utasította, azoknak családi örömét és gyászát melegen tolmácsolta. Nemes szíve a közjó iránti buzgalmában egy világot lett volna kész vállaira venni mint egy Átlász.

Ó! mint az ég üregében minél tovább, minél messzebb nézünk, annál több fényes csillagot látunk; idvezült jelesünk élet-történetét is minél tovább vizsgáljuk, annál több érdempont domborul ki s borul ragyogó fénybe a szép tettektől.

Mondanom sem kell talán, hogy midőn az idvezült életében ily nagy szellemi tőkét forgatott, az az ő ritka természeti ész-adományán kívül az ő szakadatlan tanulmányozásának volt természetes folyománya. — Ez is a tudomány azon emberétől telhetett, a ki Berzseninek szavai szerint :

„Kebléből szívét kiszakasztja,
Néma falak közt hervad arczatja:
Fejét mély gond emésztí.
Álmatlan szemei méccsekkal virradnak,
Kizárja örömét a ragyogó napnak,
Az áldást úgy tenyésztí.“

A vallás, a tudomány tárházában buvázkodás volt szabad óráiban lelkének kedves foglalkozása, e két kincstárból lön keble gazdaggá — innen nyéré a hitvány külsőségeken férfias tulemelkedést, melylyel kortársai között kimagasodék.

Valódi gyönyör volt hallgatni, midőn e különben rideg és zárkózott embernek vidám kedélye kinyilott. — Öreg és ifju egyiránt felderült tanuságos és kedves társaságában; szikrázó élcei, találó adomái nyájas kedves csapongással hullámozták át környezetét, anélkül mindég, hogy az illem és becsület korlátait átlépte volna. — „A fecske sebesen csap el a föld felett, de szárnyai sohasem érik a ronda port.“...

Fájdalom! ki kell mondanom, mindez csak volt. — E sok kincs mind a koporsóé — mienk csak a fájó emlékezet!

A szakadatlan szellemi foglalkozás, éjjeli virrasztás, az íróasztal melletti görnyedés, terhes utazások aláásták egészségét, idült májbaja emésztőleg rohanta meg, a gyógyfürdők használása, hirneves orvosok gyógykezeltése, a női s gyermeki gondos ápolás nem mentheték meg a drága életet. Több heti súlyos betegség után jan. 10. reggeli $\frac{3}{4}$ órakor letette életét hű te-remtője s ura elébe.

Gyászolják halálát: özvegye Nyikos Katalin asszonyság, gyermekei: 1) Kacsóh Pál ur gyékényesi körjegyző, s m. kir. honvéd hadnagy; 2) Kacsóh Lajos ur Pesten a tiszavidéki vas-pálya társaság titkára és neje Lukács Róza asszonyság, gyermekeik: Pongrácz és Edith; 3) Kacsóh Ilona asszonyság férjével Barla Sabó Sándor ügyvéd urral, Csurgón; 4) Kacsóh Zsuzsánna hajadon leánya.

Gyászolják nagyobb családjá a ref. anyaszentegyház, a dunántuli egyházkerület, a belső somogyi egyházmegye összes gyülekezetei, lelkészei s tanítói, kesereg a csurgói iskola muzsája, arcát elfödve sir a kálmáncsai és kisbajomi gyülekezetek anyala, sirnak jó barátai és minden ismerősei.“

Eddig a hűn ismertető életrajz.

Szabadjon még a gyászoló család és a végtisztesség megadásán jelen voltak nevében annak beismerését nyilvánosságra hoznom, hogy mind Csire István ur a boldogult ezen hozzá intézett kérésének: „ha nem ellenkezik szíve vonzalmaival, végezze

el felettem az utolsó papi szolgálatot, de lehető egyszerűen, olvassa fel élettörténetemet, mutasson tetteimre... de ne dicsérjen s végül mondjon rövid imát,“ nemesen s hálás tanítványhoz méltólag felelt meg; mind a siri szónok t. Horváth József szabási lelkész ur — szintén tanítványa a boldogultnak — ugy oldta meg feladatát, a férfiúi főbb jellemvonásokból alkotott szép keret összeállításával, s abba a boldogult kiváló alakjának kegyeletes bucsúszavak kíséretébeni beillesztésével, hogy a temetéséről fájó szívvel, mégis édes érzéssel is tértünk haza, azon tudatban, hogy a végtisztességtétel minden egyszerűsége mellett is méltó volt nagy halottunkhoz, kinek áldott legyen közöttünk emlékezete!

Közli jan. 15, 1877.

K o v á c s J ó s s e f
görgetegi h. h. lelkész, mint hálás
tanítványa a boldogultnak.

A protestáns egyházi beszéd-tár szerkesztőjének védekezése.

E lap 2-ik számában jelezve lévén beszéd-táram V. kötetének megjelenése, a „Könyvészet“ rovatának vezetője megjegyezte, hogy „két beszédben az egyetemesen kötelező polgári házasság behozatalát óhajtom“ s azután abbéli nézetét fejezi ki, hogy ez „nálunk korai dolog s közönyös korunkban nagy zavar és pusztulás szerzője lenne, ha az mostanában behozatnék.“ E kettős megjegyzés elsőjére viszonmegjegyzésem az, hogy én sem e lapokban kivonatossan közlött programomban, sem magokban a polgári házasságról szóló beszédeimben sehol nem mondtam, nem is mondom, hogy én a polgári házasságot s pláne az egyetemesen kötelezőt óhajtom; én e beszédekben azt az álláspontot iparkodtam elfoglalni, a melyet eddigi meggyőződés szerint minden lelkésznek elfoglalnia kell. Ugyanis: kétségbevonhatlan, hogy a polgári házasságról szóló törvényjavaslat az országgyűlés mult ülészakájának programjába fel volt véve s így azt kellett várnunk, hogy a polgári házasság bármely alakban, de törvénynyé leend. Már most, ha e kérdés el nem napoltatott volna, s ha a polgári házasság csakugyan kimondatik, vagy ha jövőben ki fog mondatni: mi a teendője ily esetben minden papnak? nem-e az, a mit én programomban kifejeztem, hogy készítsük elő ez intézmény behozatalára hiveinket? S ezzel épen elejét vagy legalább élet kívántam venni a rovatvezető által jelzett „nagy zavar és pusztulás előidézésének“ a mely szerinte is, mint programom tanusága folytán szerintem: is bekövetkezik. Ebben tehát a rovatvezetővel egy nézetben vagyok. Már most a kérdés csak az lehet: az én beszédeim e „nagy zavar és pusztulás előidézését“ képesek-e meggátolni ott a hol mondatnak? helyes-e az álláspontom? elmondtam-é bennök a mi szükséges a kárörvendők mosolyának elfojtására, a könnyelműek kijózanítására, az egyházilag kötött házasság intézményén kegyelettel csüggők megnyugtatóására? — Szerkesztői mondani-valóim egyik megjegyzése világosan mondja, hogy e beszédeket csak az eszmecsere megkezdőinek tartom; tökéletességet nem tulajdonítok e beszédeimnek, a helyreigazítást pedig szívesen veszem.*)

M a r g ó c s y J ó z s e f,
irsai ev. lelkész.

*) A rovatvezető védekezésére szolgáljon a prot. egyházi beszéd-tárból vett e két idézet: „Hiszen a polgári házasság intézménye folytán a vallásosság sehol sem csökkent“ VIII. beszéd 58 l. — Továbbá „Hogy a polgári házasság melyik a lakja, melyik faja óhajtható, hogy megnyugvásunk és örömünk minél teljesebb legyen? És

Vasárnapügy Fehérmegyében.

A vasárnap megszentelési helvét társaság alapszabályai értelmében, hazánkban ha alakulni fog központi bizottság, ez munkálkodásával gazdag talajra fog találni. Fehérmegye közgazgatási bizottsága, a napokban tartotta havi ülését. Ezen bizottság tagjaiban képviselve van a reform., ágost., róm. kath., izraeliták vallása. Polgári állásra pedig gazdagon képviselve van a magas aristocrazia, a köznemesség, papság, haszonbérlet, kereskedelem, gazdaság. Ezen különböző vallásu, polgári állásu tagokból alkotott bizottság elébe, és pedig református lelkészek által, a következő indítvány terjesztett:

„Az ünnep- és vasárnapok, nagy mérvben vesztik jelentőségüket a nép közt is. Ezen körjel terjedésének némi gátlásául mondja ki a bizottság, miszerint a megye területén levő községek tanácsai ünnep- és vasárnapokon délelőtt zárják.”
— Ezen indítvány azonnal egyhangulag határozati rangra emeltetett.*)

K Ü L Ö N F É L E K.

— A f. szabolcsi esperes a budapesti „Protestáns e. s. i. Lap” legutóbbi számában a bibliai csudákról Dr. Heiszler ellenében oly cynismussal szól, minőnek párját a 17. és 18. századbeli deisták és sivár racionalisták irataiban találhatni, s így ő ama túlszárnyalt álláspontot ujtja fel, midőn lelkészhez nem illő gúnyt dobál a bibliai kijelentés ellen, melynek fokozatos voltát tekintetbe sem veszi. Bizony „vannak az anyagnak törvényei”, ha szinte azok a végokra, a teremtőre vitetnek is vissza, — de vannak a szellemnek is, mely el nem nyomathatik az anyag törvényei által, a fensőbb rendű törvény ereje és követelményében az üdv czélossággal kapcsolatban rejlik épen a bibliacsuda egyik örök alapja. A csuda fensőbb okra vitt s abból eredett okozat levén, a babonát kizárja. Most csak jelezzük, mily nagymérvű hanyatlásnak engedtetett indulni az evangyéliomi keresztyénség hazánk némely protestáns köreiben, mikor a pásztorok szólnak a bibliáról úgy, hogy az isteni gondviselés is „reparálás” maró gúnyával forgattatik el! Ha tovább is így nyomul elő a bibliaellenesség: a magyar ref. egyház üres névvé silányul. . . s az elnyelés örvénye szélére sodortatik. Az Istenige szolgájának a vallásörnek, ki egész más tekintet alá jő mint egy nem felelős magán egyén, ha benne megrendült s enyészetre szállt az istenige iránti tisztelet és hit, ily esetben első kötelem a lemondás.

— Kőrösi Földrajza. Megjelent s kapható Debreczenben ifj. Csáthy Károly kiadónál „Földrajzi Előismeretek”, összekötve rövid szülőföld ismével és általános földrajzzal elemi iskolák számára írta Kőrösi Antal; 2-ik bővített kiadás a honiterület, meggyerendezés figyelembevételével. Debreczen, 1877. 8-r. 72 l. Ára kötve 40 kr.

itt — — — feleletünk és ohajtásunk nem lehet más, helyesebb annál, mint ha kifejezzük, hogy mi (tehát a beszédíró) az általános an kötelező polg. házasságot ohajtjuk. — A polg. házasság más faja csak felrendszabály lenne s b IX. beszéd 65. lap. E két helyre támaszkodhatott rovatvezető, mert az világosan van mondva. Szerk.

*) E szép lépést méltó örömmel fogadja az emberiség igazi barátja. Bár Debreczenben is mozognának az illetékes körök vasárnapügyi bizottság alkotására, mely város s egyház iránt Genben is igen érdeklődnek. Most alakult két új bizottság a vasárnap megtartására Bordeaux és Nyons franciaországi városokban. Szerk.

— K a j d a c s. Csuthy Zs. magy. prot. egyháztörténetére jan. 20-ig 133 előfizető érkezett. A kikhez előfizetési iverk juttotak, kéretnek a gyűjtés eredményének febr. 1-ig illető helyre juttatására.

— U t r e c h t. Ifj Csák János a debreczeni kollégium kitűnő növendéke az utrechti egyetemen főleg exegeticumokkal foglalkozik, hetenkint 18 órát hallgat Doedestől, van Osterzeetől, Beetstől és de Jorgtól. Magán tanulmányai: példabeszédek eönyve, héber régiségtan, János evangyélioma; segédkönyvei Zöckler, Maurer, Lange, Keil, Hengstenberg. A hittanhallgatók száma az egyetemen haladja a 150-et.

— M o n t a u b a n. Sayous Ede francia tanár és történész az idevaló ref. hittani intézet előtt felolvasásokat tartott „a magyar egyházakról”, beszélt a magyar reformátusok rokonszenvéről is francia testvéreik iránt. (Albrespy eredeti leveléből.)

— S t. G a l l e n reáliskolájában a vallás tantárgya a négy osztályban a reformátusok részére következőleg van beosztva: I. osztály: Jézus élete, 2 óra; II. oszt. Rövid katekizmus, 2 óra; III. oszt. a 3 kiválóbb apostol Péter, János és Pál, 2 óra; IV. oszt. Hóseás, Jeremiás, Dániel és ezekkel az ó-szövetségi iratok az emberiség és Isten országának történetére való szempontból tárgyalva, 2 óra. — Az 5-ik osztálylyal kezdődik az ipariskola, felsőbb tanfolyam.

— A r g o n a u t című tudományos és vallásos havi folyóirat 36. számában (London, 1876.) Cull Richárd tudós az assyr történelemből bizonyítja, hogy I. Krón. V. 6. említett Tiglath Pileser (vagy Pilnéser) más személy mint aki II. Kir. XV. 29-ben említettik, — így két Tiglath Piléser van. I. Tiglath Pileser assyr király uralkodott 1135—1115 Kr. e., ki a középtengerig tett becsapásokat, Beerát is foglyul vivén; és II. Tiglath Piléser, a ki Akház judai királylyal (743—727 Kr. e.) volt egykoru.

— D r. B l a i k i e az új kollégiumi missiói társulatban Edinburgban a napokban beszédet tartott continensi utjáról, igen szépen s meleg szavakban emlékezett meg debreczeni utjáról s itt ft. Révész Bálint urról s azokról, kik őt Debreczenben kalauzolták. A skót hittanulók nagy lelkesedéssel és érdeklődéssel hallgatták a tanár ur előadását. (Cs)

— E g y i f j u t h e o l ó g u s, egy oly ref. főtanoda köréből, hol modern irány a tulnyomó, írja: Simén Domokos „Cso-dái”-t olvasván, fejtegetett eszméi nem csekély izgatottságha hoztak. Beküldé észrevételeit is az unitárius mű felől, mely Jézus áldásos hatásu csudáit elveti, „de helyette vigaszt és reményt nem ad.” Lapunk 1875-ik évi 33. számában terjedelmes ismer-tetés adatott azon romboló műről, ajánljuk annak elolvasá-sát. A modern művek rendszeren zavaró hatásuak, ezért nem pártoljuk azok pláne egyleti terjesztését, forduljunk inkább az építő s hitvédő szelid termékekhez!

— I m a t e r e m. A debreczeni ref. kollégium imatermében f. é. jan. 7-én prédikált Ambrus Péter végzett hittanuló Ján. XX. 31. alapigéről. Beszéde sikerült; rokonszenves hangja s lelkes előadása hatott. További képzés után a jobb egyházi szónokok közé emelkedhetik.

— P o z s o n y. Nov. 30. András napon tartotta az ottani evang. lyceum évi ünnepélyét; a lyceum 1606. nov. 30-án jött létre, évenként e nap meg szokott ünnepeltetni, akkor a tanulók énekelnek és szónoklatokban magasztalják a jóltevőket.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.